

## Francofonia – un prezent cu prestigios trecut



Evenimentul amplei reuniuni a conducătorilor din țările participante la mișcarea francofonă, invitați să se întâlnească, deunăzi, în capitala României, a fost însoțit, pe plan cultural, de o suită de manifestări menite să confere consistență formulei „București, micul Paris”, dincolo de posibila confuzie cu un slogan publicitar. A trecut momentul fotografiilor protocolare, și-au consumat efectul strângerile circumstanțiale de mână, la sosire, la plecare, e rândul reflecției să pună în evidență sensuri ce depășesc evidența reportierescă.

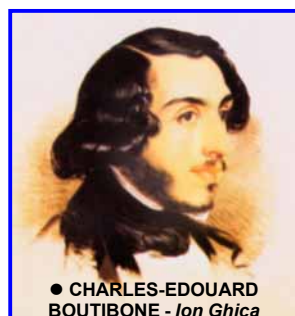
Între inițiativele cu bătaie mai lungă reține atenția expoziția găzduită în impunătorul palat al poștelor, de o bună bucată de vreme sediul Muzeului Național de Istorie, lăcaș cum nu se poate mai potrivit ca să ofere privitorilor de astăzi mostre despre ce a însemnat apropierea româno-franceză pe parcursul a două secole: XIX și XX. Când s-a construit, la hotarul dintre secole, edificiul acesta se învecina pe o latură cu strada Carol, mai înainte numită „ulița franceză”, peste drum era proaspăt ridicată construcția Casei de Economii și Consămnațiuni, operă a arhitectului francez Gottereau, alături de mai vechiul „Hôtel de France”, după care vor lua ființă „Galeries Lafayette”, magazin de unde monedele orașului se răsfațau a ține pasul cu moda pariziană, cum le dictau reclamele inserate în „Courier de Bucharest”, la îndemâna protipendadei locale. Concurența în materie vestimentară nu întârzie să apară și, numai la câteva case mai sus, câștiga încrederea clientelei o firmă care vorbea de la sine: „Jeanne d'Arc”. De concurență nu ducea lipsă, evident, nici



● BARBU ISCOVESCU - Vedere din Lyon

domeniul jurnalistic, croite după tiparul de succes adus de profesioniști, transplantați de pe malurile Senei, ca să se împământenească repede pe malurile Dâmboviței. Doi astfel de gazetari izbuteau, aici, frumoase cariere: primul s-a numit Ulysse de Marsillac, înregistrat în anele presei bucureștene cu „La voix de la Roumanie” și „Journal de Bucharest”, celălalt era Frédéric Damé, devenit cunoscut și apreciat datorită harnicele prezențe în coloanele cotidianului „L'Indépendance Roumaine”. Reper după reper, s-a adăugat într-un proces de modelare a ambianței și a conștiințelor, apte să demonstreze că înfăptuirea unirii Principatelor Române răspunde standardelor lumii moderne. Procesul a cuprins sfera administrației de stat și politica, învățământul ca și cultura, medicina, justiția, urbanismul cu stilul vieții cotidiene cu tot, iar mulți dintre protagoniști proveneau dintre tinerii trimiși să-și desăvârșesc instrucția în școli ale Franței.

Expoziția debutează, natural, cu probe ale impactului produs de transfuzia ideilor, dinspre dascăli iluștri, ca Jules Michelet sau Edgar Quinet, către cohorta de juni români, receptivi la idealurile emancipării sociale, contaminați de efervescența baricadelor din 1830, ei înșiși deveniți lideri ai ridicării maselor la 1848: Heliade-Rădulescu, Bălcescu, C.A. Rosetti, Alecsandri, Koğălniceanu, Brătianu, frații Golești, ulterior implicați „corps et âme”, trup și suflet, cum zice francezul, la adoptarea și fundamentarea instituțiilor compatibile cu aspirații de real europeanism. Vizitatorului i se înfățișează în vitrine copii după acte și documente de epocă, fotografii îngălbenite de vreme, obiecte personale, multiple frânturi evocatoare, având darul să pună imaginația în mișcare. Ajunge să privești foia de



● CHARLES-EDOUARD BOUTIBONE - Ion Ghica

pașaport eliberată de autoritățile franceze pe numele lui Bălcescu, la 15 ianuarie 1849, pentru a dobândi dimensiunile unui exil zburcumat, nevoit la dese deplasări, în căutarea climatei mai blânde, care să-i ușureze suferințele, dar și pentru a se sustrage suspiciunilor polițienești. Ceva mai încolo, atârână pe perete portretul văzut din profil al studentului Ion Ghica, semnat Edouard Boutibonne; izbește romantica „chevelure”, chica abundentă, asemănătoare lui Chopin din tabloul lui Delacroix sau, poate, mai

# Argumente pentru întâlnirea cu U.E.

aproape de Musset, o surpriză pentru cine e obișnuit cu țeasta pleșuvă, la maturitate, a autorului *Convorbirilor economice*. Unul lângă altul, ca la paradă, sunt aliniați costumele purtate de Alecsandri și Koğălniceanu, în reprezentanță diplomatică la Paris, din partea Domnitorului Alexandru Ioan Cuza ori a Regelui Carol I. Pe firul anilor, urmează imagini de pe frontul primului război mondial, cu generalul Berthelot, șeful Misiunii militare franceze, cu grupul de medici francezi detașați să întărească serviciile spitalelor de campanie. Vin la rând alte personalități, care au consolidat relațiile franco-române în perioada interbelică, de talia ministrului de externe Louis Bartoux, fotografiat la București, sau Grigore Gafencu, la Paris, în aceeași calitate. Mai apar, în împrejurări similare, Nicolae Titulescu, Gh. Tătăreanu. O vitrină este rezervată în întregime lui Nicolae Iorga, fotografii, volume, dar parcă cea mai grăitoare este legitimația cu care savantul istoric putea intra să cerceteze la Biblioteca Națională din rue Richelieu, unde și-a făcut veacul o parte din crema intelectualității române, până de curând. Se deschide, aici, un capitol infinit de bogat, al exponenților culturii noastre, ajunși să-și demonstreze virtuțile la Paris și, astfel, să li se ducă faima în lumea largă. Suita lor merge de la George Enescu, Brâncuși sau Maria Ventura la Panait Istrati, Eugen Ionescu, Mircea Eliade, Cioran. Nici nu se pune problema a fi epuizat lista acestora, în spațiul limitat avut la dispoziție de organizatorii expoziției. Eventual, cu eforturi duble, puteau să evite absențe de prestigiu: din domeniul muzicii, de pildă, Dinu Lipatti, Clara Haschil, Stan Golestan, Marcel Mihalovici, Filip Lazăr, apoi din teatru - Elvira Popescu, De Max, Yonnel, ca să nu mai vorbim de literați, precum Fundoianu, Voronca, Gherasim Luca, chiar Tristan Tzara, cu toate că poezia lui e scrisă preponderent în franceză. Ar mai fi și acea categorie de scriitori, de tipul lui Ion Pillat, absolvent al unui reputat liceu parizian, care i-a înrăurit evoluția ulterioară. Trasee marcate substanțial de stagii petrecute în mediu francez au mai cunoscut Ion Minulescu, Victor Eftimiu. În secolul anterior, un caz cu multiple rezonanțe era furnizat de Al. Odobescu, autorul masivului op dedicat *Tezaurului de la Pietroasa*. Acesta ocupă o vitrină oarecum prizărită, ca și cum cineva și-ar fi adus aminte de el în ultimă instanță. La drept vorbind, justifică un loc în preajma lui Michelet, pentru bunul motiv că a petrecut anii de formație în casa ginerelui aceluia, Alfred Dumesnil, sub îndrumarea căruia avea să dobândească un cult statornic al artelor frumoase. Elaborarea și ținuta atât de fastuoasă a lucrării învederează modelul francez urmat îndeaproape. Spune mult însuși faptul că, toată viața, scriitorul s-a slujit cu predilecție de limba franceză în corespondență. În bibliotecile, arhivele și muzeele pariziene, va fi petrecut cel mai rodnic timp, dacă nu chiar mai mulți ani decât la masa de lucru din București.

Confruntarea cu un material documentar extrem de bogat a determinat decizia ca artelor plastice să li se atribuie un sector separat în expoziție, pentru a acoperi ansamblul interferențelor dintre pictorii, gravorii, graficienii noștri și spiritualitatea franceză. Punctul de plecare al retrospectivei îl reprezintă o „vedere din Lyon”, semnată Barbu Ișcovescu, cursant al Școlii de Arte Frumoase din Paris. Aproximativ în același timp și, uneori, sub îndrumarea aceluiași maestri (ca Michel Martin Drolling), se inițiau,



● THEODOR AMAN. Pictorul lucrând după model în atelierul său de la Paris

mai ales în tehnica portretistică, Ioan D. Negulici și Constantin Daniel Rosenthal, împreună sortiți să își lege numele și renumele de implicarea în frământările anului 1848. Lor avea să le succedă mult mai înzestratul și mai prolificul Theodor Aman, revenit în dese rânduri la Paris, și după ucenicia, între alții, tocmai cu Drolling. Ca să poată reveni și lucra cu spor, își instalase propriul atelier, o ambianță elevată, cum se poate vedea din două acuarele pe simezele actuale expoziției. Felul cum se înfățișează pe sine trădează satisfacția creatorului care începea să cunoască gustul gloriei, o dată ce era admis la Salonul Oficial din Paris încă de la 1853, când împlinise doar 22 de ani. Experiența lui pariziană avea să conteze enorm, să-l orienteze ca fondator al învățământului artistic în țara noastră, la 1863. Tot modelul francez își spunea cuvântul în organizarea și la București a Salonului Oficial, începând din 1865. Concomitent, se producea fenomenul firesc al schimbului de generație. Printre cei ce băteau la porțile afirmării se număra Nicolae Grigorescu, remarcat ca zugrav de icoana la Căldărușani, la Văratec, la Agapia, până să primească bursă de studii pentru perfecționare la Paris. Când sosea aici, avea deja o mână formată, evidentă în suita scenelor rezultate din

observații cotidiene („Stradă la Vitre”, „Pictori la Barbizon”, „Femeie la malul mării”). Un mic desen îl arată la lucru, în aer liber, așezat înaintea șevaletului, sub privirile curioase ale unei trecătoare. Sunt creionări, deocamdată, în vederea marilor tablouri, aflate de mult în muzee („Peisajul de la Fontainebleau”, „Apusul de soare”), imposibil de scos pentru o expoziție ocazională, totuși. Se știe că măiestria atinsă la maturitate, după alte raite prin Franța, stârnea interesul acut al bătrânului Aman, gata să se

înfrupte din recolta mai junelui confrate. S-a ales numai cu intenția, ieșind cu totul din scenă la 1891. La data respectivă, nici nu erau născuți unii dintre cei chemați să preia ștabela îmbogățirii patrimoniului plastic autohton, după stagii în ambianța franceză, ca Max Arnold sau Viorel Huși, cu care comunitatea evreiască din România are solide motive a se mândri. Lor li se adaugă Iosif Iser, apoi cohorta de artiști, unul mai talentat decât altul: Ștefan Dimitrescu, Lucian Grigorescu, Nicolae Dărăscu, Th. Pallady, Alexandru Phoebus. Au mereu la ei cele necesare ca să fixeze pe hârtie, rapid, un colț de stradă, o vedere din Saint Tropez sau alt țărm maritim (Cassis), o scenă din Bois de Boulogne ori din Grădina Luxembourg. Podurile peste Sena fascinează pe mai mulți.

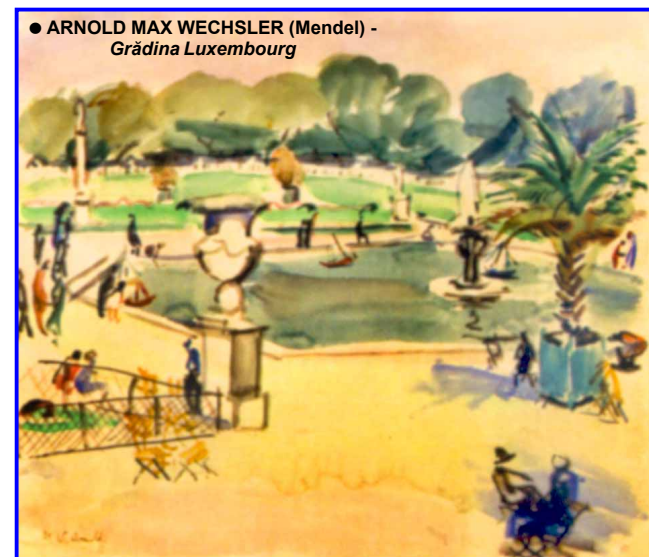
Când își datează desenele, se observă că ar fi putut, în drumurile lor, să-l întâlnească pe Mihail Sebastian, infatigabil scotocitor de perspective seducătoare prin ungherele pariziene ale anilor 1930-32. Bătea străzile cunoscute pentru galeriile de artă (ca rue La Boetie), ca să se familiarizeze cu

Picasso, Braque, Utrillo, Raoul Dufy. Într-o zi, dă peste una dintre rarele expoziții ale lui Max Jacob, împărțit între poezie și pictură, ca să remarce oarecum contrariat: „Catholicismul acestui evreu botezat e supărător prin lipsa lui de disciplină, atât de necatolică”. Într-o înlănțuire de idei, mai remarcă: „...un dureros peisagiu al lui Marc Chagall, pe care l-am văzut azi din întâmplare și care mi se părea semnificativ nu numai pentru el, dar în genere pentru posibilitățile plastice ale artistului evreu” (citât dintr-un foileton apărut în „Cuvântul”, 22 mai 1930). Oare folosea, de pe acum, orice prilej de meditație asupra obsesiei identitare din care urma a se hrăni romanul

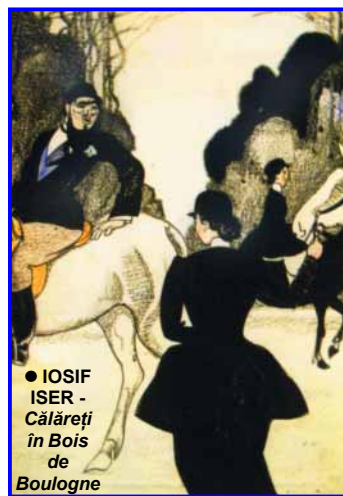
*De două mii de ani?* Pe moment, pune la cale o altă carte, chiar una despre fascinantul Paris, pentru care se și înțelesese cu Margareta Sterian să-i facă ilustrațiile. Două sau trei dintre desenele pregătite în acest scop se pot întâlni în colecții ale revistelor noastre din acei ani. Deși Sebastian nu a dus la capăt proiectul, contururile lui se întrevăd din corespondențele trimise ziarului și apoi din pagini ulterioare de evocare, precum acel text de reconstituire activă a legăturilor indisolubile, capabile să trezească vii rezonanțe până în vremea noastră (*Pe o hartă de metro...*, „Rampa”, 31 martie 1935). Trasee ca acela de la Porte de Versailles la Gara Montparnasse sunt neschimbate, nume de stații, ca Denfert-Rocherou, unde și azi se coboară pentru a merge la Domul Invalizilor, spre a te reculege în memoria lui Napoleon, ca Porte de Gligancourt, dacă vrei să hoinărești după neașteptate suveniruri de toate soiurile, cuibărite printre lucrurile de ocazie oferite la „Marché aux Puces”. Dacă n-ar fi decât aceste asociații involuntare, și Mihail Sebastian merita un loc undeva în standurile expoziției, înainte de a trece la sectorul ce menționează diversele legături sportive, încununat de trofee dobândite, bunăoară, la Olimpiada din 1924, desfășurată la Paris. Românii au excelat în multiple discipline, dar, mai ales, au avut perioade de prezență autoritară pe terenurile de la Roland Garos, când intrau în joc tenismenii Ilie Năstase și Ion Țiriac.

O medalie, bătută în urmă cu aproape un secol, poate fi considerată emblemă a expoziției din Calea Victoriei. Franța, simbolizată printr-o energică siluetă feminină, întinde mâna suratei sale România - figură feciorelnică, șezând timidă, cu capul acoperit de o năframă țărănească și opinci în picioare - într-un gest echivalent îndemnului de a se ridica și a se alătura, pe calea afirmării propriului potențial creativ.

GEO ȘERBAN



● ARNOLD MAX WECHSLER (Mendel) - Grădina Luxembourg



● IOSIF ISER - Călăreți în Bois de Boulogne

● Pictorul NICOLAE GRIGORESCU și „Bătrâna cu găsele”